

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО**

УДК 342.9+351.745

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.3.08>

Костянтин Леонідович Бугайчук,

*доктор юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
науково-дослідна лабораторія з проблем наукового забезпечення
правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів (завідувач);*

<https://orcid.org/0000-0003-2429-5010>,

e-mail: kbugaychuk@gmail.com

**АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОГО Й ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ІЗ ВИЩОЮ ЮРИДИЧНОЮ ОСВІТОЮ В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

Досліджено нормативно-правові й організаційні засади реформування юридичної освіти на сучасному етапі розвитку держави. Проаналізовано остаточний зміст Концепції розвитку юридичної освіти, затвердженої Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, та нові редакції стандартів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право». На підставі проведеного дослідження сформульовано концептуальні напрями розвитку вищої юридичної освіти з урахуванням інтересів Міністерства внутрішніх справ України, а також наведено аргументи щодо збереження підготовки відповідних фахівців у закладах вищої освіти системи МВС України.

Ключові слова: вища юридична освіта, заклад вищої освіти, освітній процес, стандарт вищої освіти, МВС України, Національна поліція.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Україна є потужним центром освіти і науки світу та Європи, який має багато визнаних здобутків, в якому працюють потужні освітянські та наукові школи і який по праву може пишатися власною історією та досвідом, що переймає багато країн. Вважаємо, що національна система вищої освіти повинна постійно розвиватись та адаптуватись до вимог сьогодення, але при цьому зберігати найкращі надбання багатьох поколінь і впроваджувати у власну діяльність найкращі світові стандарти підготовки фахівців.

Із 2016 р. в Україні за підтримки окремих представників влади, освітянської спільноти та за сприяння представників міжнародних

грантових організацій почалося просування ідей реформування системи юридичної освіти України. Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 5 липня 2016 р. № 787 була створена робоча група з розроблення Концепції розвитку юридичної освіти в Україні¹, першим результатом діяльності якої стала Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії², що не мала подальшої реалізації. Згодом на розгляд Верховної Ради України був унесений Проект закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії (реєстр. № 7147)³, який був відкликаний через численні зауваження фахової юридичної спільноти.

Згодом, у 2018–2021 рр., ініціаторами вищезазначених кроків були розроблені кілька варіантів Концепції розвитку вищої юридичної освіти, один з яких до цього часу розміщений на сайті Міністерства освіти і науки України⁴. Вказані ідеї були підтримані багатьма публікаціями на різноманітних інтернет-ресурсах, в яких їх автори насамперед у негативному аспекті висвітлювали освітянську діяльність закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС, зокрема щодо підготовки фахівців із вищою юридичною освітою за спеціальністю «Право»⁵. Ключовими тезами були такі: позбавлення

---

¹ Про утворення робочої групи з розроблення Концепції розвитку юридичної освіти в Україні : Наказ МОН України від 05.07.2016 № 787 // LIGA 360 : сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS26880> (дата звернення: 23.08.2022).

² Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії : від 23.09.2016 // LIGA 360 : сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT2731> (дата звернення: 23.08.2022).

³ Проект Закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії : від 28.09.2017 № 7147 / ініціатори О. І. Сирійд, М.-М. Найєм, С. П. Заліщук та ін. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613 (дата звернення: 23.08.2022).

⁴ Концепція розвитку юридичної освіти // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konceptsiya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika> (дата звернення: 23.08.2022).

⁵ Шемелинець І., Грищенко К. 7 міфів про Концепцію розвитку юридичної освіти // Democracy Justice Reforms : сайт. URL: <https://dejure.foundation/library/7-mifiv-kontseptsii-rozvytku-pravnychoi-osvity> (дата звернення: 23.08.2022); Малишев Б. В. Основні шляхи реформування правничої (юридичної) освіти в Україні : аналіг. звіт. Київ, 2019. 20 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/16lPOdtK9hmjkZpSOZCpyGXHYvS66wyIw/view> (дата

закладів вищої освіти системи МВС (далі – ЗВО МВС) державного замовлення на підготовку фахівців за спеціальністю «Право», визнання юридичними професіями професії прокурора, судді, адвоката, нотаріуса, ліквідація заочної підготовки юристів, здійснення підготовки юристів у «наскрізній магістратурі», зменшення кількості закладів вищої освіти, які готують юридичні кадри.

Завдяки активній позиції науково-педагогічної спільноти багатьох юридичних вишів, зусиллям наукового та науково-педагогічного складу ЗВО МВС, чіткій та вивіреним позиції керівництва МВС України, наслідком якої стали численні пропозиції та зауваження до вищезазначених документів і публікацій, а також висновкам Всеукраїнської конференції «Вища юридична освіта в XXI столітті: виклики й перспективи розвитку», в роботі якої взяли участь понад 100 юристів-практиків і яка визнала Концепцію реформування вищої освіти шкідливою, зусилля так званих реформаторів були нівельовані на деякий час¹. У квітні 2021 р. Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій затвердив рекомендації слухань на тему «Реформування вищої юридичної освіти в Україні: проблеми і перспективи». Цими рекомендаціями був схвалений новий проект Концепції розвитку юридичної освіти².

Як постійні учасники всіх подій, які відбувалися у сфері реформування вищої юридичної освіти у 2016–2022 рр., маємо зазначити, що ЗВО МВС деяким чином вдалося відстояти позицію відомчих вишів, які здобули право готувати фахівців із вищою юридичною освітою за спеціальністю 081 «Право» за всіма рівнями вищої освіти.

Заразом нові нормативні й організаційні ініціативи у вказаній сфері, які відбуваються протягом останніх місяців, тим паче на фоні

звернення: 23.08.2022); Маніфест розвитку юридичної освіти // Democracy Justice Reforms : сайт. 26.11.2020. URL: <https://dejure.foundation/library/manifest-rozvytku-yurydychnoi-osvity> (дата звернення: 23.08.2022); Грищенко К. Що не так з підготовкою юристів в Україні? // Democracy Justice Reforms : сайт. 27.10.2020. URL: <https://dejure.foundation/library/schone-tak-z-pidhotovkoiu-yurystiv-v-ukraini> (дата звернення: 23.08.2022).

¹ Концепцію реформи юридичної освіти визнано шкідливою: Резолюція Всеукраїнської конференції національних закладів вищої освіти, документ // Судебно-юридическая газета : сайт. 11.12.2020. URL: <https://www.sud.ua/ru/news/publication/187514-kontseptsiyu-reformi-yuridichnoyi-osviti-viznano-shkidlivoyu-rezolyutsiya-vseukrayinskoyi-konferentsiyi-natsionalnikh-zakladiv-vischoyi-osviti-dokument> (дата звернення: 23.08.2022).

² Порядок денний засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. 14.04.2021 // Комітет з питань освіти, науки та інновацій : офіц. сайт. URL: <https://kno.rada.gov.ua/documents/zasid/75661.html> (дата звернення: 23.08.2022).

військової агресії росії проти нашої країни, зумовляють проведення додаткового наукового аналізу цієї проблеми та висловлення належних аргументів на підтримку ЗВО МВС. Цей процес організований без урахування інтересів Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України.

Стан дослідження проблеми

Питанням розвитку та організації юридичної освіти у ЗВО МВС були присвячені праці В. Аброськіна [1], Г. Буги [2], М. Долинської [3], Р. Молчанова [4], Ю. Нікітіної [5], Г. Чанишевої [6] та ін. Водночас незважаючи на актуальність, ці публікації базувалися не на остаточній редакції Концепції розвитку юридичної освіти. Поза увагою дослідників також залишилися сучасні умови навчання у ЗВО МВС у період воєнного стану, а також останні зміни до стандартів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Мета і завдання дослідження

Метою статті слід визначити аналіз сучасних умов надання вищої юридичної освіти за спеціальністю 081 «Право» та вироблення аргументованої позиції щодо її збереження для ЗВО МВС. Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати положення рекомендацій Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій «Реформування вищої юридичної освіти в Україні: проблеми і перспективи», дослідити нові освітні стандарти за цією спеціальністю, а також виробити власні аргументи щодо збереження у ЗВО МВС підготовки фахівців із вищою юридичною освітою за спеціальністю 081 «Право».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше на сучасному етапі розвитку юридичної освіти та науки будуть надані пропозиції з питань удосконалення підготовки фахівців із вищою юридичною освітою у ЗВО МВС, враховуючи останні зміни, внесені до нормативних актів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу

Концепцією розвитку юридичної освіти від 14 квітня 2021 р. передбачено, що підготовка здобувачів освіти за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право» галузі знань «Право» в системі фахової передвищої освіти та за рівнями молодшого бакалавра та бакалавра не здійснюється¹. Зазначимо, що вказане положення суперечить частинам 3 та 4 ст. 5 Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якої отримання ступеня магістра має передувати отримання особою вищої освіти ступеня «бакалавр». Врахування у

---

¹ Там само.

проекті Концепції вказаної «наскрізної» моделі підготовки юриста містить у собі й іншу небезпеку, адже не всі заклади вищої освіти відповідають ліцензійним умовам, які дозволяють проводити підготовку магістра за спеціальністю «Право». Як наслідок, багато закладів вищої освіти можуть втратити можливість провадити відповідну освітню діяльність, що тягне за собою звільнення науково-педагогічного складу, а можливо й призупинення роботи значної кількості таких закладів освіти. Розробники Концепції плутають освітню кваліфікацію, яку надають заклади вищої освіти, і професійну кваліфікацію, що свідчить про спроможність особи працювати за певною професією. Вимоги до професійної кваліфікації встановлюються професійним стандартом. На сьогодні щодо жодної юридичної професії не затверджено професійного стандарту, а тому висунення єдиних вимог до обов'язковості освітнього ступеня «магістр» для юриста не підкріплюється жодним нормативним документом і виступає лише «точкою зору» окремих осіб.

Іншим спірним питанням є закріплення в рішенні Комітету тези, що буде забезпечено розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право» галузі знань «Право» у закладах вищої освіти незалежно від форми власності та сфери управління за алгоритмом адресного розміщення державного замовлення та широкого конкурсу. Отже, розробники хочуть надати державне замовлення на підготовку юристів приватним закладам вищої освіти. Вважаємо це помилковим кроком, оскільки діяльність приватних закладів вищої освіти є видом підприємницької діяльності, зазначені заклади не фінансуються з державного бюджету, а тому не можуть бути суб'єктами державного замовлення на підготовку юристів.

При розробці Концепції не були враховані пропозиції МВС України та представників інших закладів вищої освіти щодо висвітлення порядку формування змісту і проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (далі – ЄДКІ). Цей документ не враховує специфіку навчання, спеціалізацію підготовки поліцейських та інтереси замовника (роботодавця) з підготовки фахівців за конкретними спеціальностями та професіями. Фактично державний замовник виключений із процесу формування програм ЄДКІ та тестових завдань. І це при тому, що ЄДКІ повинен сприяти максимально ефективному витрачання державних коштів на підготовку майбутнього фахівця та відповідати вимогам роботодавця до змісту його підготовки. Вважаємо, що окреслена модель ЄДКІ знищує саму ідею унікальності освітніх програм ЗВО, розвитку спеціалізацій окремих спеціальностей.

У жовтні 2021 р. Наказом Міністерства освіти і науки України № 1076 була затверджена програма ЄДКІ за спеціальностями «Право»

та «Міжнародне право» на другому (магістерському) рівні вищої освіти¹. Вважаємо, що об'єднання в одному іспиті двох різних (хоча і споріднених) спеціальностей є хибним кроком. Вказана ситуація призводить до того, що у структурі іспиту можливе превалювання одних освітніх компонентів над іншими. Крім того, слід враховувати унікальність освітніх програм за вказаними спеціальностями та відповідні спеціалізації в межах спеціальностей 081 «Право» та 293 «Міжнародне право», що не враховуються у пропонованій структурі ЄДКІ. Наголосимо, що споріднювати відповідні спеціальності немає сенсу навіть через те, що для спеціальності 293 не затверджено жодного стандарту вищої освіти за будь-яким рівнем. Водночас для спеціальності 081 «Право» стандарт за бакалаврським рівнем був затверджений Наказом МОН України від 20 липня 2022 р. № 644, а за магістерським – Наказом МОН України від 20 липня 2022 р. № 643. Фахівці з міжнародного права на зустрічах робочих груп із питань реформування юридичної освіти неодноразово наголошували на тому, що спеціальності «Право» та «Міжнародне право» мають бути різними, існує специфіка підготовки юриста-міжнародника. Останні теми зазначеної програми з незрозумілих причин присвячені так званій правничій професії. Нагадаємо, що навіть у Концепції реформування вищої юридичної освіти фахівці дійшли спільної думки, що некоректно застосовувати термін «правничі професії» до вітчизняних реалій, оскільки він є запозиченим з англо-саксонської системи права та юридичних відносин і в цілому не висвітлює вітчизняних реалій, а також потреб ринку праці у кваліфікованих юристах. Якщо виходити зі структури пропонованих тем, то маємо сумнів, що майбутні прокурори та нотаріуси мають володіти компетенціями у сфері міжнародного публічного права, трудового права або міжнародного приватного права, які складають основну структуру пропонованого іспиту.

У квітні 2021 р. під час розгляду Концепції розвитку юридичної освіти була підтримана пропозиція ЗВО МВС, завдяки якій розміщення державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право», а також здобуття вищої юридичної освіти буде здійснюватися з урахуванням особливостей підготовки курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського)

---

¹ Про затвердження програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право» на другому (магістерському) рівні вищої освіти : Наказ МОН України від 08.10.2021 № 1076 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1076729-21> (дата звернення: 23.08.2022).

або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України¹.

20 липня 2022 р. були ухвалені нові стандарти вищої освіти за спеціальністю 081 «Право», які ставлять під загрозу належну підготовку поліцейських у ЗВО МВС, оскільки для майбутніх працівників поліції не передбачається практика в її органах та підрозділах, а поліцейські повинні проходити її в обсязі не менше 15 кредитів ЄКТС на базі юридичних служб органів місцевого самоврядування, органів законодавчої та виконавчої влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, нотаріату, юридичних клінік закладів вищої освіти. Крім того, обов'язковим є проходження практики в обсязі не менше 5 кредитів ЄКТС у судах, в системі прокуратури або адвокатури².

Отже, створюються умови для того, щоб максимально перешкодити майбутнім поліцейським-слідчим, які навчаються за цією спеціальністю, пройти належну практичну підготовку, а ЗВО МВС – виконати вимоги стандарту вищої освіти та роботодавців.

Наголосимо, що відповідно до ст. 10 Закону України «Про вищу освіту» стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, що забезпечують формування і реалізують державну політику у відповідних сферах, галузевих об'єднань організацій роботодавців і затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти³. Натомість проект вищевказаного стандарту, всупереч цьому

---

¹ Порядок денний засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. 14.04.2021 // Комітет з питань освіти, науки та інновацій : офіц. сайт. URL: <https://kno.rada.gov.ua/documents/zasid/75661.html> (дата звернення: 23.08.2022).

² Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 20.07.2022 № 643 // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-643-20072022.pdf> (дата звернення: 23.08.2022); Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 20.07.2022 № 644 // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-644-20.07.2022.pdf> (дата звернення: 23.08.2022).

³ Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 23.08.2022).

закону, не було направлено до МВС України для надання пропозицій та зауважень, що є прямим порушенням законодавства про вищу освіту.

Наголосимо, що МВС України, як і МОН України, є органом, який відповідальний за розробку програми ЄДКІ для здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях за спеціальністю 081 «Право» відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про атестацію здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту» від 19 травня 2021 р. № 497, а тому ненадання проєкту стандарту для його опрацювання є не тільки таким, що не відповідає законодавству, але й є нелогічним з точки зору того, що МВС України, яке має розробляти програми іспиту за бакалаврською програмою, було усунуте від розробки відповідного стандарту, що є основою вказаного іспиту.

Вивчення змісту Стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти від 20 липня 2022 р. свідчить також про те, що до його розробки з фахової експертизи не були залучені як представники ЗВО МВС, так і представники практичних органів та підрозділів системи МВС, як галузеві роботодавці в сенсі ст. 10 Закону України «Про вищу освіту», що беруть на роботу випускників, які здобули освіту за спеціальністю 081 «Право».

Відповідно до Порядку розгляду та затвердження стандартів вищої освіти, схваленого сектором вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (протокол від 26 січня 2021 р. № 10), проєкт стандарту розміщується для громадського обговорення на сайті МОН у розділі «Проєкти стандартів вищої освіти» на термін не менше ніж 30 календарних днів. Всі зауваження та пропозиції, що надходять на адресу Міністерства освіти і науки за результатами громадського обговорення проєкту стандарту, направляються на розгляд до підкомісії НМК. Схвалений на засіданні Сектору вищої освіти проєкт стандарту направляється на зовнішнє рецензування, а також відповідно до ст. 10 Закону України «Про вищу освіту» до галузевих державних органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, і галузевих об'єднань організації роботодавців¹.

---

¹ Порядок розгляду та затвердження стандартів вищої освіти // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: [https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-](https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki)

Натомість станом на 31 липня 2022 р. на сайті МОН України проєкт відповідного стандарту був відсутній, більше того, можна стверджувати, що він не направлявся до МВС України, оскільки в іншому випадку ЗВО МВС брали б активну участь у наданні пропозицій та рекомендацій до нього. На підставі вищезазначеного та враховуючи те, що затверджений Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти від 20 липня 2022 р. не враховує інтереси ЗВО МВС та ухваленій із порушенням встановленої процедури розробки та погодження, доцільним є ініціювання внесення до його змісту відповідних змін, що будуть спрямовані на належну практичну підготовку здобувачів вищої освіти ЗВО системи МВС відповідно до потреб роботодавців в особі Міністерства внутрішніх справ та ЦОБВ, діяльність яких спрямовується та координується ним.

Вказана ситуація дозволить ЗВО МВС на належному рівні готувати фахівців за спеціальністю 081 «Право», які в умовах воєнного стану є найбільш необхідними нашої державі для захисту основоположних прав і свобод громадян, порушених унаслідок військової агресії країни-окупанта, забезпечення законності та правопорядку в державі, сприяння реалізації принципу верховенства права.

В умовах воєнного стану МВС України та центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується через Міністра внутрішніх справ України, є найбільшими споживачами фахівців із вищою юридичною освітою, зокрема тих, що здобувають її за спеціальністю 081 «Право». Насамперед це стосується працівників слідчих підрозділів та підрозділів дізнання, які гідно виконують професійні обов'язки навіть у небезпечних регіонах нашої країни. Якщо брати ситуацію на Харківщині, то від початку агресії 1 055 мирних мешканців регіону загинули від російських ракет і снарядів (з них 52 дітини), зруйновано та пошкоджено майже 4 260 житлових будинків. Слідчі поліції регіону здійснюють щодобове документування злочинів російських загарбників. За час повномасштабного вторгнення ворога було оглянуто більше 5 349 місць обстрілів.

Отже, навантаження на фахівців із вищою юридичною освітою, які обіймають посади в органах поліції та вимагають вищої юридичної освіти за спеціальністю 081 «Право», значно зросло. Не слід забувати, що для законного притягнення посадових осіб держави-агресора та самої країни до міжнародної відповідальності в системі МВС виникла потреба впровадження в підготовку майбутніх правоохоронців дисциплін із міжнародного кримінального права, міжнародного

гуманітарного права, права міжнародної відповідальності, які є ключовими компонентами Стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

На тлі військової агресії проти України, ускладнення оперативної обстановки, прогнозованого росту злочинності, а також враховуючи формування нових викликів для фахівців із вищою юридичною освітою, які працюють в системі МВС України та Національній поліції України, скорочення обсягів такої підготовки призведе до дестабілізації криміногенної ситуації в країні. На підставі вищезазначених аргументів ми можемо говорити про необхідність збільшення державного замовлення на підготовку таких осіб для потреб системи МВС України.

На сьогодні ЗВО МВС залишаються єдиними вишами, які забезпечують в очній формі підготовку юридичних кадрів, тобто здобуття вищої освіти за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для Національної поліції та МВС України. Це дозволяє більш якісно відпрацьовувати практичні навички та формувати вміння, передбачені стандартами вищої освіти, а також освітніми програмами за спеціальністю 081 «Право». Заразом більшість закладів вищої освіти системи МОН України не в змозі організувати повноцінний освітній процес, обмежуючись його дистанційною формою, що ставить під сумнів якість підготовки майбутніх юристів. Зазначені виші сьогодні не мають ані належних умов для очного навчання, ані відповідних баз практики, що свідчить про невідповідність освітнього процесу вимогам стандартів підготовки юристів. Нагадаємо, що автори Концепції розвитку юридичної освіти від 14 квітня 2021 р. взагалі наголошували на тому, що організація навчання здобувачів вищої освіти за заочною формою здобуття освіти зі спеціальностей «Право» та «Міжнародне право» передбачає проведення навчальних занять в обсязі не менше третини від загального обсягу навчальних занять для очної форми здобуття освіти відповідно до освітньої програми, а отже, фактично визнавали, що юриста неможливо підготувати повністю у віддаленому режимі. Це доводить, що позбавлення ЗВО МВС права готувати фахівців із вищою юридичною освітою є не вимогою часу, а звичайною кон'юнктурною боротьбою за збереження державного замовлення, яке, до речі, в умовах воєнного стану для ЗВО системи МОН втрачає будь-який зміст.

Вважаємо за доцільне нагадати, що у складних економічних умовах, в яких перебуває наша країна, абсолютно оминаються увагою питання ефективності витрачання коштів державного бюджету на навчання фахівців зі спеціальності 081 «Право». Таких фахівців ЗВО системи МОН України готують без будь-яких зобов'язань перед державою, по

суті держава за власні кошти здійснює підготовку фахівців для приватних та міжнародних компаній. Навіть у довоєнний час 9 з 10 випускників юридичних факультетів цивільних закладів вищої освіти повинні були самостійно шукати роботу, оскільки в них не було потреби. Описана ситуація склалася внаслідок розповсюдження юридичних факультетів у різноманітних закладах вищої освіти системи МОН, що врешті-решт відбилося на профіциті таких фахівців. В умовах військових дій та повномасштабної війни суспільство потребує фахівців із вищою юридичною освітою для сектору безпеки та оборони нашої держави (МВС України, Національна поліція, Служба безпеки України тощо).

Зацікавленими особами робиться спроба позбавити державного замовлення за спеціальністю 081 «Право» ЗВО МВС, які забезпечені базами практичної підготовки, кваліфікованим науково-педагогічним складом, здійснюють гарантоване працевлаштування випускників і, що насамперед важливо, готують для держави фахівців, у яких є реальна потреба. Наголосимо, що всі випускники ЗВО МВС за усіма спеціальностями (зокрема й «Право») мають цільове направлення від держави, гарантовані бази ознайомчої практики та стажування, а також стовідсоткове працевлаштування в органах та підрозділах Національної поліції. Крім того, вони повинні відпрацювати три роки в поліції або ж відшкодувати вартість навчання, що значно зменшує плінність кадрів.

Ліквідація в ЗВО МВС спеціальності 081 «Право» втратить наукову складову вишів: докторантура та аспірантура з юридичних спеціальностей, відповідні спеціалізовані вчені ради із захисту дисертаційних досліджень, а також фахові наукові журнали будуть ліквідовані. Отже, вказані кроки спрямовані не тільки на ліквідацію освітнього компоненту підготовки поліцейських, а й на майже повне знищення системи наукового забезпечення діяльності держави у сфері захисту прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки та порядку, протидії злочинності. Зрештою, все це стане причиною збільшення потенціалів соціальних конфліктів і створить реальну загрозу сталому демократичному розвитку країни.

Висновки

На жаль, в одній публікації неможливо окреслити всі аспекти важливості й необхідності підготовки фахівців із вищою юридичною освітою у ЗВО МВС. Водночас на підставі вищевикладеного можна сформулювати певні висновки.

1. Концепція реформування вищої освіти, яка була затверджена 14 квітня 2021 р., вимагає подальшого вдосконалення та нової редакції, адже наявні положення суперечать законодавству у сфері

вищої освіти та не враховують інтереси багатьох закладів вищої освіти, зокрема системи МВС України, стосовно: «наскрізної» підготовки юристів, надання приватним закладам вищої освіти державного замовлення на підготовку юристів, недосконалого механізму перерозподілу державного замовлення тощо.

2. ЗВО МВС в умовах воєнного стану потребують збільшення підготовки фахівців із вищою юридичною освітою, адже, по-перше, вони залишаються єдиними закладами, які здійснюють очне навчання юристів, по-друге, МВС України сьогодні виступає єдиним реальним державним замовником на вказаних осіб, по-третє, підготовка юристів у цивільних закладах вищої освіти за державним замовленням не відповідає вимогам часу та є марним витрачанням державних коштів. Отже, у Концепції розвитку юридичної освіти має бути передбачений обов'язок державних органів робити цільове замовлення на підготовку юристів у цивільних ЗВО, контролювати якість підготовки та обов'язково забезпечувати їх потім першим робочим місцем з укладенням контракту щодо необхідності працювати в державних органах щонайменше три роки після закінчення закладу освіти. В іншому випадку кошти державного замовлення будуть витрачені марно.

3. Існуюча модель ЄДКІ не враховує специфіки навчання, спеціалізації підготовки та інтересів замовника (роботодавця) з підготовки фахівців за конкретними спеціальностями та професіями, особливо сфери діяльності МВС України. Фактично роботодавець виключений із процесу формування програм цього іспиту і тестових завдань. На підставі вищевикладеного пропонуємо здійснювати формування програм такого іспиту за принципом рівної пропорційності з розрахунку: 33 % – МОН (основа – Державний стандарт вищої освіти), 33 % – ЗВО (спеціалізація ЗВО, освітньої програми та компетентності, необхідні для успішної професійної діяльності), 33 % – роботодавець (найбільш затребувані компетентності, необхідні для успішної професійної діяльності).

4. Затверджені 20 липня 2022 р. стандарти вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вимагають нової редакції, адже, по-перше, є дискримінаційними щодо ЗВО МВС, по-друге, ухвалені з порушенням законодавства та процедурних вимог.

5. Заклади вищої освіти МВС на сьогодні фактично є потужними центрами юридичної освіти, в яких зосереджено істотні ресурси, а також висококваліфіковані кадри, запроваджуються дієві механізми взаємодії з практичною діяльністю, відбувається постійна актуалізація знань науково-педагогічних працівників, активно використовуються новітні технології навчання. Вилучення ЗВО МВС із системи

вищої юридичної освіти послабить можливості реалізації державної політики у сфері забезпечення прав та свобод громадян, що є актуальним під час дії воєнного стану. Водночас актуальне завдання щодо вдосконалення вищої юридичної освіти має здійснюватися в інший спосіб, ніж вилучення із цієї сфери потужних науково-педагогічних колективів, що неодноразово довели свою ефективність на практиці.

Список бібліографічних посилань: 1. Аброськін В. В., Албул С. В. Заклади вищої освіти МВС України в контексті концепції розвитку юридичної освіти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 1. С. 204–212. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.1.35>. 2. Буга Г. С., Буга В. В. Деякі аспекти реформування освіти щодо підготовки поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні // *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 23 квіт. 2019 р.) / за ред. О. Г. Турченко. Вінниця : Донецьк. нац. ун-т ім. В. Стуса, 2019. С. 27–32. 3. Долинська М. С. Проблеми юридичної освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 32–37. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.6>. 4. Молчанов Р. Ю. Перспективи ефективної діяльності закладів вищої освіти МВС України після реалізації концепції розвитку юридичної освіти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. Вип. 1. С. 197–199. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/47>. 5. Нікітіна Ю. Д., Балан Ю. Р., Лащук Н. Р. Правнича освіта у закладах вищої освіти МВС України: pro e contra. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2020. Вип. 54. С. 139–149. 6. Чанишева Г. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії: окремі питання. *Юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 45–50.

Надійшла до редколегії 05.09.2022

Прийнята до опублікування 19.09.2022

Buhaichuk K. L. Actual areas of improvement of regulatory and organizational support for the training of specialists with higher legal education at institutions of higher education of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The regulatory and organizational principles of reforming legal education at the current stage of the state's development have been studied. The final content of the Concept of the Development of Legal Education, approved by the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Education, Science and Innovation, and the new editions of the standards of higher education in specialty 081 "Law" have been analyzed. Conceptual directions for the development of higher legal education have been formulated, taking into account the interests of the

Ministry of Internal Affairs of Ukraine, and arguments have been also given regarding the preservation of relevant specialists training at higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

It was emphasized that the Concept of reforming higher education, which was approved on April 14, 2021, requires further improvement and, accordingly, a new edition, because it contradicts the provisions of the legislation on higher education and does not take into account the interests of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

The Concept of the Development of Legal Education should provide for the obligation of state bodies to make a target order for the training of lawyers at civil higher education institutions, to monitor the quality of training and then mandatory provide them with the first workplace with the conclusion of a contract regarding the need to work in state bodies for at least three years after graduating from an educational institution. Otherwise, the funds of the state order will be spent in vain.

The existing model of the Unified State Qualification Examination does not take into account the specifics of studying, specialization of training and interests of the customer (employer) in training specialists in specific specialties and professions, especially the sphere of activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The standards of higher education approved on July 20, 2022 in the specialty 081 "Law" at the first (bachelor's) and second (master's) levels require a new edition, because, firstly, they are discriminatory, and secondly, they were adopted with violation of legislation and procedural requirements.

Key words: higher legal education, institution of higher education, educational process, standard of higher education, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, National Police.

